

To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
From: [redacted]
Sent: Fri 3/27/2020 11:29:40 AM
Subject: FW: Onrust n.a.v. persbericht corona in rioolwater
Received: Fri 3/27/2020 11:29:40 AM

From: [redacted] <[redacted]@minvws.nl>
Sent: vrijdag 27 maart 2020 12:20
To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Subject: FW: Onrust n.a.v. persbericht corona in rioolwater
Importance: High

Hoi [redacted]

Zie de mailwisseling hieronder. Er gaan dingen in den lande niet goed door het persbericht over corona in rioolwater.

Groet, [redacted]

Van: [redacted]

Verzonden: vrijdag 27 maart 2020 12:10

Aan: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

CC: [redacted] - DGRW <[redacted]@minienw.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Onrust n.a.v. persbericht corona in rioolwater

Urgentie: Hoog

Dag allen,

Inmiddels moet de politie eraan te pas komen op locaties waar aan het riool wordt gewerkt. Ook zijn werkzaamheden opschort. De minister van IenW geeft aan dat het toch niet zo kan zijn dat werkzaamheden stoppen door een persbericht. Dus heel graag zsm goede communicatie die zichtbaar is (RIVM-website) over. De onrust zit bij medewerkers maar ook bij de bevolking.

Groet, [redacted]

Van: [redacted]

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 15:43

Aan: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

CC: [redacted] - DGRW <[redacted]@minienw.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

Onderwerp: Onrust n.a.v. persbericht corona in rioolwater

Dag [redacted] en [redacted]

Bij de medewerkers van de afval- en rioolwaterbedrijven heeft het persbericht het nodige teweeg gebracht. Ten eerste maatschappelijke onrust. Wij begrijpen vanuit de sector dat dit er zelfs toe heeft geleid dat in een Groningse buurt het afleveren van rioolbuizen is verhinderd. Tegelijk vindt downplaying plaats door Ver. Afvalbedrijven die suggereert dat er geen intacte virus in het afvalwater zit. Er is alleen genetisch materiaal aangetoond. Dit is al bij jullie aangekaart.

RegioNed heeft een poging ondernomen om de onrust weg te nemen met info op hun website maar dat lijkt niet echt te helpen. Ik kan mij voorstellen dat medewerkers niet het hele persbericht hebben gelezen en ook niet de hele tekst van Regioned maar wel onderstaande berichten in de kranten. Hebben jullie nog plannen om zelf iets te doen? VWS en IenW denken namelijk dat jullie meer autoriteit hebben dan Regioned. Q&A's van het RIVM naar aanleiding van concrete zorgen van medewerkers, waar Regioned evt ook kan doorlinken, lijkt ons toepasselijker en adequater.

Graag een reactie.

Groet, [redacted]

<https://www.riool.net/nieuws/wel-of-geen-corona-contact-met-afvalwater-vermijden>

<https://www.ad.nl/binnenland/rivm-coronavirus-aangetroffen-in-rioolwater-vermijd-direct-contact-met-afvalwater>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1555039456/live-coronavirus-gevonden-in-nederlands-rioolwater>

<https://www.ftm.nl/artikelen/hoe-vitaal-is-onze-drinkwatersector-in-tijden-van-corona>

Van: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 13:40

Aan: [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

CC: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Onderwerp: RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Allen,

Morgen zullen we vanuit het RIVM een voorstel rondsturen.
Daarin verwoorden we wat al in lopend onderzoek zit, en wat aanvullend is.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Centrum voor Duurzaamheid, Milieu en Gezondheid
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Postbus 1, 3720 BA Bilthoven

Tel.: 030- [redacted]

Mobiel: [redacted]

Skype: [redacted]

Secretariaat: 030- [redacted] of [redacted]@rivm.nl

From: [redacted] <[redacted]@minvws.nl>

Sent: donderdag 26 maart 2020 13:14

To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Cc: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@minvws.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>

Subject: RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Bij nader inzien bedenk ik mij dat de vragen die we helder moeten krijgen de volgende zijn:

- Heeft het RIVM op eigen initiatief Covid-19 meegenomen als te onderzoeken stof in afvalwater (vanwege Corona urgentie), en is dat dus het 'aanvullend' onderzoek waar [redacted] op doelt?
- Moet dit nog geformaliseerd worden door VWS/PG en IenW en is daarvoor overleg nodig? (want door urgentie geen tijd voor normaal offerte traject)

Als dit de vragen zijn, dan is mijn vorige mail daarmee overbodig geworden. En begrijp ik ook beter wat bedoeld wordt met 'aanvullend' onderzoek.

Klopt het zo [redacted]

Groet [redacted]

Van: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:45

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>

CC: 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Allen,

Graag 5.1.2e als contactpersoon van CI voor rioolwateronderzoek gebruiken

5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 12:12

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>

CC: 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Beste allen,

Zojuist hebben 5.1.2e even overleg gehad. Lijn die we hebben afgesproken:

- RIVM is half februari al begonnen met meten op SARS-CoV-2 (niet duidelijk of PF en/of IenW hierbij betrokken waren of dat dat ook niet nodig is, maar wel goed). KWR is hier niet bij betrokken. Onderzoek van KWR is, gelet op acties RIVM, niet nodig. Ik zal KWR daarover informeren.
- 5.1.2e wil wel intern RIVM, met 5.1.2e en IenW, vraag beoordelen of we nu (essentiële) informatie missen waar aanvullend onderzoek naar zou moeten worden gedaan. Ook kijkend naar het voorstel van KWR.
- Als het essentieel is, dan vereist dit snelle besluitvorming en moet worden kortgesloten met crisisteam waar ook de experts 5.1.2e in zitten.
- Als het niet essentieel is, kan het met achtervang mensen van PG en IenW kortgesloten worden.

Groet 5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>

Verzonden: donderdag 26 maart 2020 09:38

Aan: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>

CC: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>

Onderwerp: RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Beste 5.1.2e

Ja inderdaad ook midden in de crisis hier.

Het is van belang om te weten dat wij voor VWS dergelijk afvalwater surveillance onderzoek al doen voor antibioticaresistentie en legionellose. En nu sinds half februari voor COVID-19.

Van ons onderzoek naar het SARS-CoV-2 in afvalwater is gisteren een persbericht uitgegaan.

<https://www.rivm.nl/nieuws/nieuwe-coronavirus-aangetroffen-in-rioolwater>

Dat als onderdeel van de surveillancetaken die het RIVM doet voor VWS, en aanvullend onderzoek voor I&W. Wat ons betreft gaan we door met onze afvalwatersurveillance en breiden deze uit.

Dit kan in samenspraak met I&W waar we in nauw contact staan met 5.1.2e

Ik heb onze relatiebeheerders 5.1.2e voor I&W en 5.1.2e (VWS) aangehaakt. 5.1.2e neem zo even contact op hierover.

Hartelijke groet,

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

National Institute for Public Health and the Environment

(RIVM) - Centre for Infectious Disease Control

P.O. Box 1, 3720 BA Bilthoven
The Netherlands

5.1.2e

mail: 5.1.2e@rivm.nl

rivm - de zorg voor morgen begint vandaag

From: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>**Sent:** donderdag 26 maart 2020 08:33**To:** 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>**Cc:** 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>**Subject:** RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Dag 5.1.2e

kunnen wij hier om 11 uur even contact over hebben? Ik weet niet of jij ook midden in de crisis werkzaamheden zit en dus of het uit komt. Ik hoor het graag,
groet 5.1.2e PG

Verzonden met BlackBerry Work(www.blackberry.com)

Van: "5.1.2e" <5.1.2e@minvws.nl>**Verzonden:** 25 mrt. 2020 19:51**Naar:** "5.1.2e" <5.1.2e@minvws.nl>**Cc:** 5.1.2e <5.1.2e@rivm.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>**Onderwerp:** RE: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Hi 5.1.2e

5.1.2e (cc) is betrokken bij dit onderzoek volgens mij.

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

/ Gezonde Leefomgeving

[Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport](#) | [Directie Publieke Gezondheid](#) | [Afdeling Openbare en Jeugdgezondheidszorg](#)

Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag | Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag

5.1.2e

5.1.2e@minvws.nl

www.rijksoverheid.nl

Van: 5.1.2e <5.1.2e@minvws.nl>**Verzonden:** woensdag 25 maart 2020 16:11

Aan: [redacted] <[redacted]> <[redacted]@minvws.nl>

Onderwerp: FW: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Hoi [redacted]

Corona-vraag: wie (van RIVM of anders) kan ik dit voorleggen? Onderzoeksbureau KWR zoekt iemand voor reactie. Iemand van RIVM wellicht, of kan ik die bellen?

Bijgaand projectvoorstel betreft onderzoek om via rioolwater de verspreiding van het corona-virus te detecteren waarbij ook de 'milde' variant in beeld komt. Kosten 1,250 mln euro voor de duur van een jaar.

RIVM schijnt ook al iets met rioolwater te doen.

Groet [redacted]

Uit het voorstel: Het doel van dit onderzoek is om:

- ☑ gedurende de huidige epidemie van COVID-19 rioolwatermetingen uit te voeren om de relatie tussen SARS-CoV-2 in rioolwater en het voorkomen van COVID-19 vast te stellen;
- ☑ monitoren of quarantainemaatregelen hun vruchten afwerpen en in hoeverre de maatregelen kunnen worden opgeschort of moeten worden uitgebreid, gedifferentieerd per voorzieningsgebied van de afvalwaterzuivering;
- ☑ de huidige statistieken over het voorkomen per regio en de tijdstrends van infecties met dit virus op basis van patiëntendiagnostiek en bloedonderzoek te complementeren en een inschatting te maken van het aantal milde dragers van het virus in Nederland.
- ☑ op basis van deze relatie een 'early warning' instrument te maken en rioolwater op een serie 'sentinel-rwzi's' in Nederland de virustrends in de tijd te screenen om vroegtijdig te signaleren of de incidentie van COVID-19 weer gaat stijgen (bv komende winter);

Van: [redacted] <[redacted]> <[redacted]@icloud.com>

Verzonden: maandag 23 maart 2020 14:28

Aan: [redacted] <[redacted]> <[redacted]@minvws.nl>

Onderwerp: Fwd: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Beste [redacted] hierbij het projectplan. [redacted] heeft ook met [redacted] gesproken. zie hieronder de tekst. [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPhone
Begin doorgestuurd bericht:

Van: "[redacted]" <[redacted]@kwrwater.nl>

Datum: 23 maart 2020 om 13:38:17 CET

Aan: "[redacted]@hotmail.com" <[redacted]@hotmail.com>, "[redacted]@icloud.com" <[redacted]@icloud.com>

Onderwerp: FW: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

From: [redacted]

Sent: maandag 23 maart 2020 13:36

To: [redacted]@MinIenW.nl <[redacted]@MinIenW.nl>

Cc: [redacted]@kwrwater.nl <[redacted]@kwrwater.nl>

Subject: Rioolwateronderzoek Covid-19 door KWR ism RIVM en Waterschappen

Geachte [redacted]

Hierbij stuur ik U aansluitend op ons telefonisch gesprek van vanmiddag het voorstel om Rioolwater surveillance uit te laten voeren voor het aantonen van het Corona virus.

De rioolwater surveillance vormt het meetinstrument voor:

- de circulatie van het nieuwe coronavirus (SARS-CoV-2) in de bevolking,

- de impact van maatregelen op de verspreiding en
- vroege waarschuwing van hernieuwde verspreiding van het nieuwe coronavirus.

Mijn verzoek is om dit voorstel zsm mee te nemen naar het Corona Crisis Team.

Graag geven we een nadere toelichting op het moment dat dit gevraagd wordt.

Veel succes met alle activiteiten in deze hectische tijd.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

5.1.2e

Watersystemen en Technologie | KWR Water Research Institute |
 Groningenhaven 7, Postbus 1072, 3430 BB Nieuwegein | 5.1.2e
 5.1.2e @kwrwater.nl | W www.kwrwater.nl | Volg KWR op | Volg mij op | KvK Utrecht e.o.
 27279653 | KWR is WHO Collaborating Centre on Water Quality and Health.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to health and sustainability

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to health and sustainability